

Konyalı Kadınların Millî Mücadeleye Katkıları

Halil İbrahim ÇELİK*

*Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, Konya, Türkiye

Makale Bilgisi

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş Tarihi: 07.03.2024

Kabul Tarihi: 17.05.2024

Yayın Tarihi: 21.09.2024

Anahtar Kelimeler:

Mustafa Kemal Paşa,
Millî Mücadele,
Konya,
Kadın,
Miting.

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yenilgisinin sonucunda imzalanan Mondros Mütarekesi Türk tarihinin önemli dönüm noktalarından birisidir. Türk vatanı mütareke hükümlerine göre İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmeye başlanmış, buna karşın Türk milleti bağımsızlığını kazanmak, işgalleri sona erdirmek ve istikbalini korumak için tüm fertleriyle mücadeleye girişmiştir. Çalışmada bu mücadeleye Konyalı kadınların katkıları değerlendirilmiştir. Dönemin basını, hatırat ve telif eserler değerlendirilerek Konyalı kadınların Millî Mücadele sırasındaki çalışmaları açıklanmıştır. Konya Orta Anadolu'da kuzey-güney, doğu-batı ticaret yollarının merkezinde önemli bir coğrafi konumdadır. XX. yüzyılın ilk çeyreğinde demiryolu ulaşımı ve telgraf hatlarına sahip olması, Yunanlıların işgal ettikleri bölgeye yakınlığı nedenleriyle Millî Mücadele'nin önemli şehirlerinden birisi olmuştur. Millî Mücadele yanlısı ve karşıtı unsurları içinde barındıran Konya'daki gelişmeler İstiklâl Harbi'nin kaderini belirlemesi bakımından da önemlidir. Millî Mücadele döneminde ve sonrasında 13 kez Konya'ya gelen ve 33 gün Konya'da kalan Mustafa Kemal Atatürk bu ziyaretlerinde Konyalı kadınların çalışmalarına önem verdiğini ziyaretleri ve konuşmalarında göstermiştir. Konya'da kız okullarını ziyaretlerinde ve kadınlar tarafından organize edilen programlarda konuşan Mustafa Kemal Atatürk, 1923 yılındaki konuşmasında Konyalı kadınların Millî Mücadeleye katkılarından övgüyle bahsederek yeni Türk devletinde kadınların toplumun eşit bireyleri olarak kamu hayatında yer alacaklarını ilan etmiştir. Türk İstiklâl Harbi, Türk milletinin millî birlik ve beraberlikle milletin tüm fertleriyle verdiği ve Lozan Anlaşması'yla zafere ulaşan XX. yüzyılın emperyalizme karşı büyük savaşlarından birisidir. Bu mücadele de zaferin kazanılmasında Konyalı kadınlar fedakârca çalışmalarıyla katkı sağlamışlardır.

Contributions of Konya Women to the National Struggle

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 07.03.2024

Accepted: 17.05.2024

Published: 21.09.2024

Keywords:

Mustafa Kemal Paşa,
The National Struggle,
Konya,
Woman,
Meeting.

The Armistice Of Mondros, signed as a result of the defeat of the Ottoman Empire in the World War I (1914–1918), is one of the important turning points of Turkish History. Turkish homeland started to be occupied by the Entente States according to the terms of the armistice. Against the occupations, the Turkish nation struggled with all its members to gain its indepenence, end the occupations and protect its future. In this study, the contributions of women from Konya to this struggle were evaluated. By evaluating the press of the period, memoirs and copyrighted Works, the work of Konya's women during the National Struggle was explained. Konya has an important geographical location in Central Anatolia at the center of North-south, east-west roads. In the first quarter of the 20th century, it became one of the important cities of the National Struggle due to its railroad transportation and telegraph lines and it proximity to the region occupied by the Greeks. The developments in Konya, which harbors both pro- and anti-National Struggle elements, are also important in terms of determining the fate of the war of indepenence. Mustafa Kemal Atatürk, who visited Konya 13 times during and after the National Struggle and stayed in Konya for 33 days, showed in his visits and speeches that he attached importance to the work of Konya women. In his speech in 1923, Mustafa Kemal Atatürk praised the contributions of Konya women to the National Struggle and declared that women would take part in public life as equal members of society in the new Turkish state. The Turkish War of Independence is one of the great wars of the twentieth century against imperialism, which the Turkish nation fought with all members of the nation with national unity and solidarity and achieved victory with the Treaty of Lausanne. In this struggle, the women from Konya contributed to the victory with their self-sacrificing efforts.

To cite this article:

Çelik, H. İ., (2024). Konyalı Kadınların Millî Mücadeleye Katkıları. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 8(Kadın Özel Sayısı), Sayfa 1-17. <https://doi.org/10.51117/metder.2024.58>

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda yenilgisi neticesinde imzalanan Mondros Mütarekenamesi Türk tarihinde yeni bir devrin başlangıcı olarak değerlendirilmiştir. Türk devletinin Osmanlı hanedanı tarafından yönetilmesi evresini fiilen sona erdiren mütareke Türk milletinin beka mücadelesine girişmesini de zorunlu kılmıştır. Bu dönemde Türk milleti kadınıyla erkeğiyle bir bütün olarak var olma mücadelesi vermek zorundaydı. Bu zorunluluğun bir sonucu olarak Mütareke dönemi İstanbul'unda İsmâil Hâmi (Danişmend) Bey'in başyazar olduğu *Memleket* gazetesinde 7 Nisan 1919 tarihli nüshada “*Nisâ'iyât- Türk Kızı da Mücâhedeye Atılmalıdır*” başlığıyla yayınlanan makalede Türk kızlarının Millî Mücadele'ye katılmaları teşvik edilmiştir (Tansel, 1991, s. 21; Memleket, 1919).

Türk İstiklâl Harbi'nin lideri Mustafa Kemal Paşa da Millî Mücadele'nin ilk döneminden itibaren kadınların vatan müdafaasında ve milletin geleceğinin yeniden inşasında etkin rol alması için çaba sarfetmiş ve kadınların örgütlenmelerini desteklemiştir. Bu yaklaşımların sonucu olarak Sivas Kongresi'nden sonra 26 Kasım 1919'da Sivaslı kadınlar Sivas Valisi Reşit Paşa'nın eşi Melek Reşid Hanım'ın başkanlığında Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetini kurmak için girişimde bulunmuşlar, Cemiyetin kuruluşu 9 Aralık 1919'da Sivas Valiliğince onaylanmıştır (Tansel, 1991, s. 23; Baykal, 1984, s. 108). Cemiyetin kuruluş dilekçesinde Reise-i Evvel Sivas Valisi Reşit Paşa'nın refikası Melek Reşide, Reise-i Sâni Defterdar Tevfik Bey'in refikası Samiye, Kâtibe Jandarma Tabur Komutanı Kemal Bey'in Refikası Şefika ve Veznedar Çankırı Memlehası (tuzla) Müdürü Raif Efendi refikası Emine olarak kaydedilmiştir (Baykal, 1984, s. 109; Kaplan, 1998, s. 88). Türk kadınlarının kurduğu cemiyetin adında *vatan* kelimesinin vurgulanması Türk tarihinin ilk dönemlerinden itibaren vatana kutsiyet atfedilmesinin bir göstergesidir. Türk milleti vatan sevgisini imanının bir parçası olarak değerlendirmiştir (Arslan, 2021, s. 50). Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin kuruluşu Mustafa Kemal Paşa'ya 12 Aralık 1919 tarihinde bildirilmiş, Mustafa Kemal Paşa bu cemiyete büyük önem vererek gelişmeleri diğer millî cemiyetlere bildirdiği gibi resmi yazı ile cemiyete bildirmiştir. Anadolu Ajansı'nın kuruluşu, İstanbul'un işgali, İtilaf Devletleriyle görüşmeler, müzakereler hakkında Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetine telgrafla bilgi verilmiştir. Bu bilgilendirmeler Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin önce Heyet-i Temsiliye daha sonra ise Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından hukuken tanındığını göstermektedir. Cemiyete yardım çalışmaları ve vatanperverliklerinden dolayı da Temsil Heyeti namına Mustafa Kemal imzalı teşekkür belgeleri gönderilmiştir (Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV, 1991, s. 227, 261, 299). Atatürk telgrafta “*Anadolu'nun bilhassa pek büyük inkılâplara muhtaç olan kadınlık hayatında âtiyen pek büyük âsâr-ı terakki ve intabâh va'd eden bu şayân-ı takdir teşebbüs, memleketimizin her türlü selâmet ve saâdetini gaye edinmiş olan heyetimizin bihakkın müstelzim-i şükranı oldu...*” ifadeleriyle Sivas'ta kurulan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetine verdiği önemi kamuoyu ile paylaşmıştır (Kaplan, 1998, s. 89). Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetine yönelik bu yaklaşımında dönemin koşulları ve ihtiyaçlarının etkisi olmakla birlikte onun kurmayı planladığı yeni Türk devletinde kadınlarının rolüne ilişkin düşüncelerinin de etkisi olduğu değerlendirilmektedir.

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin Millî Mücadele liderinin de teşvik ve desteğiyle kısa sürede Burdur, Yozgat, Konya, Pınarhisar, Kayseri, Amasya, Erzincan, Niğde, Maraş, Kastamonu, Eskişehir, Viranşehir, Denizli, Kangal ve Aydın'da şubeleri açılmıştır (İçli, 1992, s. 68; Sarıçoban, 2017, s. 1338). Cemiyet merkezi ve şubeleri işgallere karşı hem İstanbul hükümetine hem de İtilaf Devletlerine tepkilerini protesto telgrafları ve mitinglerle göstermişlerdir. Cemiyet şubelerinin açılışı Mustafa Kemal Paşa tarafından Sivas cemiyet merkezine bildirilmiştir (Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV, 1991, s. 236). Cemiyet 28 Kasım 1919 günü Padişah, Sadrazam ve Dahiliye Nazırına telgrafla cemiyetin amacını açıklamış, vatanın selameti ve haksız işgallerinin sonlandırılması için girişimde bulunmalarını istemiştir. Aynı gün İstanbul'da bulunan Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın siyasi temsilcilerine Mondros Mütarekenamesi sonrasında gerçekleşen işgallere son

verilmesini talep eden ve işgalleri protesto eden telgraflar göndermiştir (Baykal, 1984, s. 108; Göyünç, 1987, s. 79; Kışmır, 1970, s. 2). Protesto ve mitingler sırasında dikkatli davranılması ve işgal güçleriyle fiziki mücadeleye girilmemesi istenmiştir (BOA, DH. ŞFR. 101.19.7/1). Toplum protesto mitingleri yapması konusunda devlet adamları tarafından teşvik edilmiştir (BOA, DH. ŞFR. 643.101/1).

Anadolu kadınlarının işgal ve işgalcilere karşı bu çalışmalarına İstanbul-Bağdat demiryolu hattı üzerinde bulunması, batı cephesine yakınlığı nedenleriyle jeopolitik bakımdan Millî Mücadele'nin önemli şehirlerinden birisi olan Konya'nın kadınları da katılmıştır. Konya'nın mütareke döneminde İtalya ve İngiltere tarafından işgal edilmesine neden olan bu jeopolitik özelliği aynı zamanda Mustafa Kemal Paşa ve diğer Millî Mücadele liderlerinin Konya'ya özel bir önem vermesine de neden olmuştur (Arabacı, 1991, s. 3). Konya'nın şehir merkeziyle kazaları arasında telgraf hatlarının çalışır durumda olması, bazı kaza merkezleri ve nahiyeler arasında günlük posta teşkilatının kurulmuş olması Konya'yı Millî Mücadele boyunca önemli bir şehir haline getirmiştir (Avanas, 1998, s. 7).

Millî Mücadele'ye karşı tutumuyla bilinen Vali Cemal Bey'in Konya'yı terk etmesinden sonra Konya'da millî teşkilatlar güçlenmeye başlamıştır (Atalay, 1997, s. 13). Anadolu'nun ikinci Balkanlar olmaması için verilen mücadeleye Konyalı vatanseverler her bakımdan katkı sağlayarak millî teşkilatlar kurmuşlardır (Atatürk, 1970, s. 170). Mustafa Kemal Paşa bu gelişmeleri "... *artık bu denli aşağılık ve alçakça eyleme girişen bir kimsenin Konya ilini lekelemesine katlanılamayacağını anlayan halk yurtseverliğin ve yiğitliğinin gereğini göstermeye girişmemekte duraksamamıştır...*" ifadesiyle yorumlamıştır (Atatürk, 1969, s. 1019). Konya, İstiklâl Harbi sırasında gerçekleşen Delibaş Mehmet İsyanı ve bu isyanın tüm yönleriyle incelenmemiş olması nedeniyle İstiklâl Harbi'ne karşı bir şehir olduğu yargısıyla muhatap olmuştur. Konya'nın Millî Mücadele hareketiyle sorunlu şehir olduğu yargısı yanlış bir algının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu yargının yanlış olduğunun en önemli kanıtı Konya'nın İstiklâl Harbi döneminde en fazla şehit veren şehirlerden birisi olduğu gerçeğidir (Uyanık, 2008, s. 861). İstiklâl Harbinde Konya'dan gönüllüler de muharebelere katılmışlardır (Avanas, 1998, s. 15). İzmir'in işgali sonrasında Konya'dan İstanbul hükümetine ve İtilaf Devletleri temsilcilerine İzmir'in Türk vatanı olduğu, Yunan işgalinin yanlış olduğunu bildiren ve Wilson Prensipleri'nin uygulanmasını isteyen çok sayıda protesto telgrafi çekilmiştir (Akandere, 2009, s. 155; BOA, DH. KMS. 52.5.22/1). Diğer yandan Konya kadınlarının sosyal yaşamdan kopukluğu ile ilgili algılar da yüzeysel bakış açısının ürünü olup, kadınların Millî Mücadele'ye katkısı tam olarak anlaşılammıştır. Konyalı kadınların sosyal yaşamına ilişkin genelleme ve oluşturulan imaj onların millî mücadeleye katkılarının anlaşılması engellemektedir (Koç, 2021, s. 785).

Çalışmada Konyalı kadınların Millî Mücadele dönemindeki çalışmaları arşiv kayıtları, hatıralar ve dönemin gazetelerine yansımaları değerlendirilerek incelenmiştir. Ortaya çıkan bulgular Konya'nın yukarıda izah edilen nedenlerle birkaç aylık gecikmeyle İstiklâl Harbi'ne kadın-erkek birlikte bütün varlığıyla destek verdiğini göstermektedir. 8 Ocak 1920 Perşembe günü Konya'da kadınlar tarafından organize edilen miting ve miting sonrası çalışmalar Konya'nın Millî Mücadele'yi diğer Anadolu şehirleriyle birlikte sahiplendiğini göstermektedir.

Konya Kadın Mitingi

Millî Mücadele döneminde Konya'da vatanın işgalini protesto etmek, millî bilinci canlandırmak ve istiklali korumak gayeleriyle 8 büyük miting yapılmıştır. Konya'daki ilk miting Yunanlıların uluslararası hukuk ve İngiltere'nin verdiği sözlere karşın İzmir'i işgal etmesi üzerine Reddi İlhak Cemiyetinin çağrısıyla yapılmıştır. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinin millî haysiyeti yaralayan yönü diğer Türk şehirleriyle birlikte Konya'da hakların muhafazası ve millî bilinci canlandırmak için miting çağrıları yapılmasına neden olmuştur (Uyanık, 2008, s. 820). Konya'da mitingler düzenlenmesinde Konya valiliğinde olumlu tutumu olmuştur (BOA, DH. ŞFR. 630.51/1). Konya'da özellikle İzmir'in işgali sonrasında İtalya'nın asker sayısını artıracığı ve işgalin sertleşeceğine ilişkin

Konya valiliğine bilgi verilmiştir (BOA, DH. ŞFR. 630.123/1). Konya’da işgalci İtalya ve İngiltere’nin engelleme girişimi ve tehditlerine rağmen 15 Mayıs 1919, 21 Mayıs 1919, 12 Eylül 1919, 8 Ocak 1920, 11 Ocak 1920, 23 Ocak 1920, 28 Ocak 1920 ve 22 Mart 1920 tarihlerinde işgalleri, işgalcileri ve işgalcilerin tutumlarını protesto etmek, millî bilinci güçlendirmek ve Anadolu’nun Türk vatani olduğunu dünyaya duyurmak için mitingler yapılmıştır. Bu mitinglerden 8 Ocak 1920 tarihinde yapılan miting kadınlar tarafından planlanmış ve gerçekleştirilmiştir (Güven, 2002, s. 256; Kışmir, 1970, s. 2; Güven, 2023, s. 280).

24 Aralık 1919 günü Konya Dârülmualimât Mektebinde (Kız Öğretmen Okulu) yapılan toplantıda Sivas’ta kurulan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin Konya şubesi açılması kararlaştırılmıştır. Şube başkanlığına Mevlâna Postnişin Abdülhalim Efendinin refikası Kevser Hanım, başkan yardımcılığına ise Tahir Paşa’nın refikası Şerife Hanım seçilmiş (Güven, 2002, s. 256; Güven, 2023, s. 283), Konya şubenin kuruluşu Sivas’taki cemiyet merkezine telgraf ile bildirilmiştir. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya Şubesi olarak kurulan bu cemiyet Konyalı kadınların İstiklâl Harbi boyunca vatanın bağımsızlığı ve milletin istiklali için çalışmalarını koordine etmiştir. Konyalı kadınların işgallere ve işgalcilerin zulümlerine karşı gerçekleştirdiği protesto gösterileri, yardım faaliyetleri, İtilaf Devletleri temsilcilerine gönderilen protesto ve talep telgrafları ve beyannameleri, muharebelerde yaralanan gazilerin tedavilerinde gönüllülük çalışmaları Cemiyetin Konya Şubesi tarafından planlanmış ve uygulamaya konulmuştur (Kaplan, 1998, s. 128). Konya Şubesinin çalışmalarından en etkilisi 8 Ocak 1920 Perşembe günü gerçekleştirilen organizasyondur. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya Şubesi 4 Ocak 1920 tarihinde yaptığı toplantıda Şerafettin Camii’nde şehitler için mevlit okutulmasını kararlaştırmış, bu karar basın aracılığı ile duyurulmuştur.

Alınan karar uygulamaya konularak 8 Ocak 1920 Perşembe günü öğle namazını müteakip günümüzde Kayalıpark mevkisi ile Şems Mahallesi arasında kalan Şerafettin Camii’nde İzmir’in işgali sırasında şehit düşenlere ithaf edilen Mevlit okutuldu (Sarıhan, 1984, s. 279; Güven, 2023, s. 284). Mevlit programına 5000 kadının katıldığı kaynaklarda ve dönem basınında yer almaktadır. Duadan sonra Abdülhalim Çelebi Efendi’nin refikası Kevser Hanım’ın riyaset ettiği programda Konyalı kadınlar İtilaf Devletlerinin Türkiye’yi paylaşma projelerini şiddetle protesto ederek hür ve müstakil bir Türkiye istediklerini ilan ettiler (Kışmir, 1970, s. 2). Mevlit Programı ve mitinge katılan kadın sayısı hakkında farklı rakamlarda ifade edilmektedir. Katılımcı sayısını 3000 olarak belirleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Sarıçoban, 2017, s. 1336). Ancak kaynakların çoğunluğunda 5000 rakamı verilmektedir. Elbette katılımcı sayısı konusunda kesin bir kanaat sahibi olmak mümkün değildir. Ancak dönemin nüfus istatistikleri değerlendirildiğinde nüfusa oranla programa yoğun bir katılım olduğunu söylemek mümkündür. Konya’nın Millî Mücadele döneminde vilayet nüfusu 800 bin olarak belirtilmektedir (Arabacı, 1991, s. 3). 1914 nüfus sayımına göre Konya şehir merkezinde Ermeni ve Rum milletleri dışında Müslüman tebaa olarak 147.733 kişi yaşamaktadır. Bunlardan 69.179’u kadın, 69.107 erkektir (Avanas, 1998, s. 198). Konya kent merkezindeki kadın nüfusun kabaca 10/1’i mitinge katılmış gözükmektedir.

Konya kent merkezinde gerçekleşen bu mitingin Ahmet Avanas tarafından Millî Mücadele döneminin ilk kadın mitingi olduğu tespiti yapılmıştır (Avanas, 1998, s. 39). Ancak bu mitingden 29 gün önce 10 Aralık 1919 tarihinde Kastamonu’da Millî Mücadele’nin ilk kadın mitingi yapıldığı kaynaklarda yer almaktadır. Konya Kadınlar Mitingi Millî Mücadele’nin ikinci kadın mitingi olmuştur (Güven, 2019, s. 468).

Konya kadınlarının cephede ve işgal altındaki vatan topraklarında şehit düşen vatan evlatları için düzenledikleri Mevlit ve mitingin yeri hususunda Selçuk Es’in anlatımından kaynaklandığını değerlendirilen bir karışıklık da söz konusudur. Selçuk Es’in anlatımını esas alan bazı çalışmalarda Alaaddin Tepesi Belediye Sinema Salonu’nda program yapıldığı yer almaktadır (Arabacı, 1991, s. 7;

Es, 1970, s. 2). Ancak Selçuk Es'in bu yıllarda ilkokul öğrencisi olması ve Konya'da İzmir'in işgalinden sonra kısa aralıklara benzer etkinliklerin gerçekleştirilmesi gibi nedenlerle hatıralarında benzer olayları karıştırması hayatın olağan akışına uygundur. Muhtemelen Selçuk Es, Alaaddin Tepesi'nde gerçekleştirilen bir etkinlik ile Şerafettin Camii önünde gerçekleştirilen mitingi birlikte değerlendirmiş olmalıdır. Zeki Saruhan Konya'da Alaaddin Tepesi'nde 23 Mart 1920 tarihinde soğuk ve yağışlı bir günde gerçekleştirilen, kadın-erkek-çocuk çok sayıda vatandaşın katıldığı programın İstanbul'un işgalini protesto amaçlı yapıldığını tespit etmektedir (Saruhan, 1984, s. 444).

İfham gazetesi 22 Rabîu'l-âhir 1338 (14 Kanun-ı Sâni 1336 / Ocak 1920) çarşamba nüshasında “*Konya Hanımlarının İctimai*” başlığıyla Şerafettin Cami'deki programı okuyucularına duyurmuştur. Habere göre; 8 Ocak 1920 Perşembe günü Konya'nın farklı mahallelerinden kadınlar Şerafettin Camii doldurmuşlar, alaturka saat ile 8'de Mevlâna Dergâhı imamı tarafından Mevhit okunmuştur. Camide Dârümuallimât'ta görevli hanımlar ve Rüştiye mektebi öğrencileri salavat okumuşlar, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya Şubesi üyeleri tütsü yakmışlar ve ay yıldızla süslenmiş ve üzerlerine “İzmir Şehitleri İçin Fatiha” yazdıkları renkli külâhlar içinde şeker dağıtmışlardır. Duadan sonra Dârümuallimât müdiresi bir konuşma yaparak Mondros Mütarekesi'nden sonra İzmir ve Adana başta olmak üzere Türklerin ve Müslümanların alenen bir zulme maruz kaldıklarını, artık tahammül gücünün kalmadığını söylemiştir. Konya kadınlarının işgal altındaki şehirler için yardım toplama isteği daha sonraki bir güne ertelenmiş ve Türkiye'nin istiklâl ve hürriyetine kavuşabilmesi için hazırladıkları protesto beyannamesini İtilaf Devletleri Konya temsilcileri aracılığıyla Paris Konferansı'na ulaştırmak üzere 5 kişilik bir heyet seçilmiştir. Bu karardan sonra merhum Tahir Paşa'nın kerimesi Havva Hanım, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya Şubesi'nin işgalleri ve zulümleri engellemek gayesiyle kurulduğunu ve çalışmaların devam edeceğini açıklayarak toplantıya katılanlara cemiyet adına teşekkür etmiştir. Konyalı kadınlar Şerafettin Camii önünden Hükümet Meydanı ve Saray Caddesi güzergahını takip ederek Kapı Camii önünde dağılmışlardır (Konya Hanımlarının İctimai, s. 4) (Ek-1).

Konya'da eğitim veren Dârümuallimât'ın mensupları Millî Mücadele döneminde vatan savunmasına katılmışlardır. Bu katılım millî ruh ve şuurun canlı tutulmasını sağlamıştır. Konya kadınlarının düzenlediği mitingde ve diğer etkinliklerde mektebin eğitim kadrosu ve öğrencilerin katkıları vardır. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya Şubesinin yönetiminde yer alan mektep müdürü Faik Bey'in refikası Vicdan Hanım, mektebin Piyano ve Fransızca muallimesi Emine Ferhunde Hanım hür ve müstakil bir Türkiye'nin kurulması için çalışmaları ve fedakarlıklarıyla önemli katkılar sağlamışlardır. Öğrencilerden Hayriye Tomris (Günbay) Hanım etkinliklerde okuduğu şiir ve marşlar ile dikkat çekmiştir. (Arabacı, 1991, s. 46).

Konyalı hanımların Şerafettin Cami merkezli bu etkinliği birçok açıdan dikkat çekicidir. Konya'da daha önce de kadınların Mevhit okutması elbette vaki olmuştur. Ancak vatanın ve milletin istikbalini ilgilendiren ve uluslararası boyutları olan bir meselede kadınların inisiyatif alması dikkate değerdir. Yine Konya'da bulunan İtilaf Devletleri temsilcileri aracılığıyla Paris Konferansı'na Türkiye'nin istiklâl ve hürriyetini talep eden ve işgalleri anlatan protesto beyannamesi gönderilmesi Millî Mücadele'nin kadınlar tarafından sahiplenildiğini göstermektedir.

Yabancı Devlet Temsilcilerine Gönderilen Beyanname

Şerafettin Camii'nde okunan Mevhit sonrasında oluşturulan 5 kişilik heyet, hazırladıkları protesto beyannamesini İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve İtalya'nın Konya'da görevli komutanlarına teslim etmişlerdir. İngiliz komutan dışındaki İtilaf Devleti görevlileri Konyalı kadınları nezaketle karşılamışlar ve talepleri İstanbul'daki merkez komutanlığa iletecekleri sözünü vermişlerdir. Protesto beyannamesinin birer nüshası da Konya Valiliği ve 12. Kolordu komutanlığına teslim edilmiştir. İstanbul'da yayınlanan yerli ve yabancı matbuata ve Vilayet gazetelerine de beyannamenin bir suretinin gönderildiği anlaşılmaktadır (Güven, 2002, s. 257).

Beyannamenin muhataplarından Konya 12. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa (Altay) hatıratında Konya'nın aydın kadınlarının Şerafettin Camii'nde toplanarak şehitlerin ruhuna Mevlit okuttuklarını ve İtilaf Devletleri temsilcilerine hitaben memleketin hürriyet ve istiklali için bir beyanname hazırladıklarını anlatmaktadır (Altay, 1970, s. 212). Fahrettin Paşa, Konya'nın muteber ailelerinden Tarih Paşa'nın kerimesi Şerife, Hafız Mustafa Efendi refikası Aliye, Binbaşı Rüştü Beyin refikası Zehra hanımlardan mürettep bir heyetin kendisini ziyaret ederek beyannamenin bir suretini kendisine verdiklerini kaydetmiştir. Paşa'ya göre daha önce siyasi ve idari işlere karıştıklarını görmediği Konyalı kadınların vatanın durumu, geleceği ve istiklali hakkında inisiyatif almaları gelecek için ümit verici bir gelişme olarak görülmelidir (Altay, 1970, s. 212). Fahrettin Altay'ın işaret ettiği bu durum Türkiye'de XIX. yüzyılda gelişen modernleşme ve kültür değişiminin Konya'da kadınların siyasi ve toplumsal davranışlarına yansıdığını göstermektedir (Arslan Bilgin, 2020, s. 104).

Şerafettin Camii önündeki etkinlik sonrasında Konyalı kadınlar tarafından hazırlanan protesto beyannamesinin metni şöyledir:

“Bugün Şerafeddin Cami-i Şerifine toplanan beş bini mütejaviz Konya hanımları ittihaz ettikleri mukarrerat-ı atiyenin vesatet-i aliyeleriyle sulh konferansına iblağını istirhamla kesb-i şeref eylerler. Mütarekenamenin imzasından bugüne kadar tahti işgale alınan aksan-ı vatanda ve bilhassa Adana ve İzmir'de milletimizin maruz kaldığı tecavüzet ve fecayiden müteessiren ve oralarda şehit olan kahramanlarımızın ervahına Fatihalar ithaf ederken tekrar göz yaşları dökerek bu iki sevgili vilayetimizde Türk ve Müslümanların duçar oldukları sefalet ve vahşetlere medeni Avrupa'nın daha ziyade sükut etmemesi ve asırlardan beri hür ve müstakil yaşamış bir millet olmak haysiyetiyle Avrupa'nın adaletinden ber veçhi ati hususati istirham eyleriz. Birçok küçük milletlere kadim hakları verilirken altı buçuk asırdan fazla bir zaman ve hür ve müstakil yaşamış büyük bir milletin izzet-i nefsinin, haysiyetini rencide edecek herhangi bir karardan tavakki edilmesini rica ile aramızdaki gayr-ı Müslimlerin hukukunu kendi hukukumuz kadar muhterem ve muteber addeylediğimizden ekalliyetlerin hukuku bahanesiyle hakimiyet ve haysiyeti milliyemizi ihlal edecek ahkamı kabul edemeyeceğimizi ve Türk ve Müslümanla meskun harpten evvelki hudut dahilinde, makarr-ı hilafet ve payitaht İstanbul olmak üzere bir Müstakil ve hür bir Türkiye'nin bekasını ve Wilson Prensipleri'nin harfiyen tatbikini temin etmeyen herhangi bir sulhun asırların kabul edemediği bir millete kabul ettirilmesi imkanı olmadığına itimat buyrulması esasen cihanın hürriyet ve selameti için uğraşanların mazlum ve asil bir milleti siyanet ve vikaye etmek suretiyle hak ve adaletin galebesine vasıta olacaklarından emin olmak isteğimizi arz eyleriz”. 8 Kânunisanî 1336 (Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Vesika: 1115) (Ek-2).

Konyalı kadınların hazırlamış oldukları bu beyanname Millî Mücadele'nin temel metinleri olan Havza Genelgesi, Amasya Tamimi, Erzurum Kongresi Beyannamesi, Sivas Kongresi Beyannamesi ve Misak-ı Milli Beyannamesiyle aynı ruhu ve yaklaşımı benimsemektedir (Milli Egemenlik Belgeleri, 2015). Türk Millî Mücadelesi'nin amacını, yöntemini ve hedefini belirleyen belgelerle Konyalı kadınların muhataplarına verilmek üzere hazırlamış oldukları beyannamenin temel yaklaşım ve bağımsızlık ruhu bakımından benzerliği istiklâl mücadelesinin Konyalı kadınlar tarafından hedef bakımından içselleştirildiğini göstermektedir. Beyannameyi imzalayan kadınlara imza sırasına göre Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1.
Beyannameyi İmzalayan Kadınlar

Adı	Görevi
Sait Çelebi Haremi Zahide	Aza
Tahir Paşa Kerimesi Şerife	Reise-i Saniyesi
Sabık Alaybey Haremi Safiye	Aza

Kazım Bey Haremi Nazmiye	Aza
Karahafız Zade Mustafa Efendi Haremi Aliye	Aza
Tahir Paşa Kerimesi Havva	Aza
Tüccardan Ali Bey Haremi Naime	Aza
Hüsamettin Bey Haremi Şeibe	Aza
Divaniharp Reisi Bnb. Rüştü Beyin Haremi Zühre	Aza
Çelebi Efendi Haremi Kevser	Heyet-i Müntehibe Reisesi (Beşbin Hanım Namına)
Sabık Mebus Ahmet Emin Bey Haremi Lütfiye	Aza
..... haremi Sıdika	Aza
Tarih Paşa Kerimesi Naciye	Aza
Bahattin Çelebi Haremi Suzide	Aza
Faik Bey Haremi Vicdan	Aza

Konya İstiklâl Harbi boyunca kadınların Millî Mücadele'ye katkılarıyla dikkat çeken bir kent olmuştur. İstiklâl Harbi'nin kadın kahramanlarından Kara Fatma (Fatma Seher) 9 Temmuz 1923 tarihinde Konya'ya gelmiştir. Konya'da neşredilen *Babalık* gazetesinde *Tanin* gazetesindeki röportajdan da yararlanılarak 9 Temmuz 1919 tarihli “*Kara Fatma*” başlıklı ve 21 Temmuz 1919 tarihli “*Türk Kadını*” başlığında iki haber yayınlandı. Bu iki haberde Fatma Seher Hanım;

"Bundan sonra erkek, kadın hep beraber çalışacağız. Kadın peçesiz ve yüzü açık gezmekle iffetini kaybetmez. Zaten memleket bizden o kadar çok hizmet istiyor ki. Bunlar arasın da peçe ve çarşafı düşünecek hâlde değiliz. İstanbullu hemşirelerimize silâhı kapıp cepheye gidin denilemez; fakat onlara düşen iş, silâh kullanmaktan daha büyüktür. Şimdiden sonra Anadolu'ya gitmeli ve cahil Anadolu kadınının gözünü açmalı. Anadolu halkı, hele kadınları, İstanbullu hanımları seve-seve karşılayacak, onların söylediklerini harfiyen yapacaktır. Kadın neden erkek kadar çalışmasın! Bugün Anadolu'da bir ailede iki erkek varsa, yanı başında on da kadın vardır; bunun için kadın, erkek hep beraber çalışacaktır. Bunun kimseye bir zararı yok, belki faydası çoktur. İşte ben ne okumak ne yazmak bilirim. Şimdi tahsilim olsa idi zarar mı ederdim. Çocuklarımız mutlak okumalıdır. Ben çok iyi biliyorum ki bugün Anadolu'da erkek ve kız bütün çocuklar okuyacak olurlarsa Anadolu'nun hâli değişecek, Türk'ün yüzü gülecek; işi düzelecek, bütün bâtil düşünceler kalkacak, Türkler yaşamağa başlayacaktır, işte bu maksatla, küçük kızımı okutmak için şimdiden çalışıyorum" demiştir (Kara Fatma, 09 Temmuz 1919; Türk Kadınları, 21 Temmuz 1919). Fatma Seher Hanım bu röportajında Millî Mücadele'de kadınların katkılarını ve gelecek hedeflerini ana hatlarıyla açıklamış oluyordu.

Konya'da Kara Fatma'nın tüfeği ve milis kıyafetiyle Mevlâna Türbesini ziyaret ettiği, İplikçi Camii yanındaki caddede üstü otel olan bir kahvehanede çay ve kahve içtiği, hazirun ile sohbet ettiği ve kahvecinin ondan kahve parası almadığına ilişkin anlatımlar da bulunmaktadır. Kara Fatma'nın cepheye süngü hücumu sırasındaki durumunu gösteren afişler Konya'da satışa çıkarılmış, bu afişler han ve kahvehane duvarlarını süslemiştir (Arabacı, 1991, s. 13). Fatma Seher Hanım'ın cephe resimlerinin gerçekliğiyle ilgili tartışmalardan bağımsız olarak bu afişlerin Türk milletinin istiklâl ve bağımsızlık fikrine ve motivasyonuna katkı sağladığı muhakkaktır.

Fahrettin Paşa'nın ümit verici bir gelişme olarak değerlendirdiği kadınların vatan savunmasında inisiyatif almaları süreci Millî Mücadele'nin tüm saflarında Konya 12. Kolordu Komutanı'nı haklı çıkarmıştır. İstiklâl Harbi boyunca Türk kadını ordunun iaşesi ve ikmalinde önemli görevler üstlenmiştir. 1911-1919 döneminde Balkan ve I. Dünya Savaşları Anadolu'da erkek nüfusunun azalmasına da neden olmuştu. Bu nedenle genel nüfus içerisinde kadınların oranı artmıştır. Kadınlar bir

yandan geçimlerini sağlamak üzere iş gücü sorumluluğunu üstlendiler, diğer yandan cephe gerisi hizmetleri yüklediler (Sarıkoyuncu Değerli, 2021, s. 108). Bu durum Türkiye Büyük Millet Meclisi zabıtlarına da yansımıştır. Konya Mebusu Vehbi (Çelik) Efendi 16 Ekim 1921 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada:

“Efendim, şimdi Eskişehir'i Yunan hâlâ işgal ettikçe müzakerenin olacağı bundan ibarettir. Bununla beraber efendiler, her gün görüyorsunuz, arabaları götüren kimlerdir? Çorum'dan, Yozgat'tan, daha öteleden öküzü, danaları götüren kadınlardır. Bizim bir şeyimiz kalmadı müracaat edecek. Her şeye müracaat ettik. Başka memba kalmadı. Yalnız kadınlar da harbe iştirak etsin. Bu kaldı. Bundan başka bir şey kalmadı. Binaenaleyh efendiler, Rüfekayı kiramdan birçokları itilafnameden muzır olan mühim noktalar gösterdiler” ifadeleriyle İstiklâl Harbi'nde Türk kadınının özverisi ve kahramanlığını meclis tutanaklarında kayda geçirmiştir (TBMM Gizli Celse Zabıtları, C. 2, s. 336).

Konyalı Kadınların Sağlık ve Levazım Hizmetleri

Kuruluş kökenleri 1874 yılına dayanan Hilâl-ı Ahmer Cemiyeti İstiklâl Harbi boyunca cephe ve cephe gerisinde sağlık hizmetlerinin sunumunda önemli katkılar sağlamıştır. Cemiyet İstanbul'un işgalinden sonra Ankara merkezli olmak üzere yurdun dört bir yanındaki şubeleriyle vatan savunmasında, sağlık hizmetlerinin sunumunda aktif görev almıştır. Hanımlar Heyeti de bulunan Hilâl-ı Ahmer Cemiyeti'nin Konya Şubesinin Millî Mücadele boyunca aktif şubelerden birisi olduğu bilinmektedir. Konya'nın Batı Cephesi'ne yakınlığı ve ulaşım imkanları nedeniyle şehirde hastane ve nekahethaneler açılmıştır. 3 Aralık 1920'de cephe komutanlığının ihtiyaçları doğrultusunda Konya'da 200 yataklı bir hastane açılmış ve subay ve erlere tahsis edilmiştir. Aynı dönemde Hilâl-ı Ahmer Cemiyeti Konya'da toplumun sağlık ihtiyaçlarını karşılamak üzere dispanser açmış ve yaralı istasyonları kurarak gazilerin ilk tedavilerini yapmıştır (Küçüköğlü, 2019, s. 77; Kaplan, 1998, s. 41). Bu sağlık kuruluşları 1922 yılına kadar “Ağır Mecruh Zabitan Hastanesi” adıyla hizmet vermiştir. Konyalı kadınların İstiklâl Harbi'nde Hilâl-ı Ahmer bünyesinde hastanelerde gönüllü sağlık hizmeti verdikleri, hemşire ve hasta bakıcı olarak görev yaptıkları, aşevi, imdat heyeti, menzil istasyonu ve sağlık merkezlerinde gönüllü olarak çalıştıkları da bilinmektedir (Sarıkoyuncu Değerli, 2021, s. 109). Millî Mücadele döneminde Konya'da Gureba Hastanesi ve Amerikan Protestan Hastanesi olmak üzere iki hastane bulunmaktaydı. İstiklâl Harbi boyunca Batı Cephesi'nde yaralanan Türk askerlerinin önemli bir kısmı tedavi için Konya'ya getirilmiştir. Özellikle Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi sürecinde Konya ile Afyon arasında demiryolu ulaşımının olmasının avantajlarından da yararlanılarak yaralı askerler Konya'ya taşınmıştır. Konya'da yukarıda belirtilen iki hastane başta olmak üzere hastane olmaya elverişli binalar (Kız Lisesi Binası, Merkez Komutanlığı Binası, Çelebi Konağı vb.) hastane olarak kullanılmıştır. Olağanüstü şartlarda Konyalı kadınların bu hastanelerde hastabakıcı olarak hizmet verdiği ve Hilal-ı Ahmer Cemiyeti Konya Şubesinin de bu çalışmalarda aktif rol oynadığı anlaşılmaktadır (Arabacı, 1991, s. 16; Avanas, 1998, s. 261). Atatürk'ün Konya ziyaretleri sırasında bu hastaneleri de ziyaret ettiği ve yaralı askerlerle görüştüğü de bilinmektedir (Akandere, 1998, s. 153).

Millî Mücadele döneminde kadınların üretim sahasındaki olağanüstü çabaları dikkat çekmektedir. Sovyet Diplomat Semyon İvanoviç Aralov Konya'da bulunduğu sırada kadınların asker elbisesi diktiği atölyeleri gezmiş, kız çocuklarının bile çalıştığı bu atölyeleri fotoğraflamıştır. Rus Diplomat Konya Tiyatro Binası'nın imalathaneye dönüştürüldüğünü ve burada askerler için kıyafet dikildiğini yazmıştır (Aralov, 2010, s. 131; Güven, 2012, s. 186). Hilâl-ı Ahmer Cemiyeti Konya Şubesinde görev alan kadınlar 200 gocuk ve 100 takım giysi satın alarak cemiyete bağışlamışlar, ayrıca 750 lira nakdî yardımda bulunmuşlardır (İslam, 2021, s. 92). Bu yıllarda Konya'nın her mahallesinde geceli gündüzlü hummalı bir çalışma sürdürülmektedir. Mahallelerde muhtarların öncülüğünde her evden orduya yapılabilecek yiyecek ve giyecek yardımları kaydedilerek teslim alınıyor ve cepheye sevk ediliyordu. Evlerde kadınlar çarşı esnafından toplanan kaput bezlerinden askerleri için elbise dikiyorlar, genç kızlar

çorap örüyor, hazırlanan giyecekler mahalle mescitlerinde depolanıyor ve vilayet ya da belediyeye teslim edilerek cepheye sevkleri sağlanıyordu (Arabacı, 1991, s. 13).

Atatürk ve Konya Kadınları

Mustafa Kemal Atatürk Millî Mücadele dönemin başlangıcından itibaren 13 defa Konya'ya gelmiş ve bu gelişlerinde toplam 33 gün Konya'da kalmıştır (Akandere, 1998, s. 147). Atatürk'ün Konya ziyaretlerinde yaptığı konuşmalar ve irtibatlarında eğitim kurumlarında görevli kadın eğitimciler ve öğrencilerle görüşmeleri olmuştur. Konya'da Darülmualimat Mektebi, Leyl-i İdadi, Askeri Rüştüye, İlmiye Medresesi, Dar'ülirfan ve İntibah Atatürk'ün ziyaret ettiği eğitim kurumlarıdır (Akandere, 1998, s. 152).

Mustafa Kemal Atatürk'ün Konya'ya beşinci gelişi olan ve 19-21 Mart 1923 tarihleri arasında 3 gün süren Konya ziyareti sırasında Konya Sultânisi'nde Hilâl-i Ahmer Hanımlar Şubesi'nin programında kadınlara bir konuşma yapmıştır (Tansel, 1991, s. 75). Mustafa Kemal Paşa'nın bu konuşmasında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Şubesi Kadın Kollarına teşekkür etmiş, onların Millî Mücadele sırasında gösterdikleri gayret ve desteklerle orduya hizmetlerinden övgü ile söz etmiştir. Ona göre İstiklâl Harbi boyunca Anadolu kadının gösterdiği fedakarlığın dünyanın hiçbir yerinde eşi görülmemiştir. Türk kadını İstiklâl Harbi'nin tüm safhalarında erkeklerin yanında mücadele etmiş, düşmana karşı mücadelede, ziraat faaliyetlerinde ve ekmeğini kazanmada erkeklerden geride kalmamıştır. Çoğunlukla erkekleri oluşturduğu Türk ordusunun hayat kaynaklarını kadınlar işletmiştir. Türk kadını atölyelerde ürettiği cephaneyi kağınsıyla kış koşullarında cepheye taşımıştır. Mustafa Kemal Paşa vatanın kurtuluşunda erkeklerle beraber mücadele eden Türk kadınının Türk kültür değerleriyle sosyal ve ekonomik hayatta eşit olarak var olma hakkına sahip olduğunu ifade etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk Konya'da şu ifadelerle Türk kadınının vatanın istiklâli ve milletin geleceğindeki rolünü anlatmıştır:

"Kadınlarımız hadd-i zâtında hayât-ı ictimâ'îyye'de erkeklerimizle her vakit yan yana yaşadılar. Bugün değil, eskiden beri, eski zamanlardan beri kadınlarımız erkeklerle baş-başa hayat-ı cidalde, hayât-ı zirâ'atte, tedârik-i ma'îşette erkeklerimizden yarım hatve geri kalmayarak yürüdüler. Belki erkeklerimiz, memleketi istilâ eden düşmana karşı süngüleriyle, düşmanın süngülerine göğüslerini germekle düşman karşısında isbât-ı vücûd ettiler; fakat erkeklerimizin teşkil ettiği ordunun hayât menba'larını kadınlarımız işletmiştir. Memleketin esbâb-ı mevcudiyetini hazırlayan kadınlarımız olmuştur ve kadınlarımız olmaktadır. Kimse inkâr edemez ki bu harpte ve ondan evvelki harplerde milletin kâbiliyyet-i hayâüyyesini tutan hep kadınlarımızdır. Çift süren, tarlayı eken, ormandan odunu ve keresteyi getiren, mahsulü pazara götürerek paraya kalp eden, aile ocaklarının dumanını tüttüren, bütün bunlarla beraber hayvanı ile, kağınsı ile, kucağındaki yavrusuyla, yağmur demeyip, çamur demeyip, sıcak demeyip Cephe'nin mühimmatını taşıyan hep onlar, hep o ulvî efkâr, o İlâhî Anadolu kadınları olmuştur; binâenaleyh büyük ruhlu, büyük duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle ebediyyen ta'ziz ve takdis edelim! (Hâkimiyeti Milliye, 1923, s. 1).

Konuşmada Türk toplumundaki yeni kadın imajının Avrupa ve diğer batı ülkelerindeki modern ve medeni toplumlardaki kadınlarla eşit seviyede olduğunu, kadınların erkeklerin arkasında değil yanında yürümesini savunarak sunmaya çalışmıştır. Atatürk bu konuşmalarında ileride yapacağı inkılaplara da zemin hazırlamıştır (Atatürk, 1997, s. 316).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk milletinin işgallere karşı mücadelesi (İstiklâl Harbi) Lozan Anlaşması'yla zaferle sonuçlanmıştır. Bu zaferin kazanılmasında Türk milletinin her ferdinin çalışmasının ve fedakarlığının katkısı olmuştur. Çalışmada Konyalı kadınların zafere katkıları değerlendirilmiştir. Millî Mücadele'nin genel anlatımlarında cephe muharebeleri ve Ankara merkezli siyasi mücadele daha bilinir iken, cephe gerisi çalışmalar ve özellikle kadınların çalışmalarına yeterince yer verilmemiştir. İstiklâl Harbine

Konya şehrinin katkıları ise Konya'nın Millî Mücadele'ye birkaç aylık gecikme ile katılması nedeniyle, Konya'da yaşanan olumsuz hadiselerin gölgesinde kalmaktadır. Bu algılara karşın özellikle 1920 yılı başından itibaren Konya'nın tüm bileşenleriyle Millî Mücadele'ye büyük destek verdiği anlaşılmaktadır. 8 Ocak 1920'de Konyalı kadınların Şerafettin Camii'nde düzenlediği program ve İtilaf Devletleri temsilcilerine vermek üzere hazırladıkları beyanname vatanın yaşadığı sıkıntıların tespiti ve çözüm çabası bakımından önemli görülmelidir. Konuşma metinlerinde işgal problemi Konya ile ilgili değil, genel bir problem olarak değerlendirilmiş; İstanbul, İzmir ve Adana'nın işgaline karşı vatanın bütünlüğüne olan ihtiyaç bilinci ortaya konulmuştur. Konya'da gerçekleşen geniş katılımlı, kalabalık kadınlar mitingi Konyalı kadınların vatana aidiyet duygusunu ve vatan savunmasına yönelik bilinçlerini göstermektedir. Bu çalışmaların Konya'da İtalyan işgalinin kısa sürede sona ermesinde etkili olduğu da muhakkaktır.

Konya'da etkinlikleri planlayan ve organize eden kadınlar Konya eşrafının hanımları ve kızlarıyla Konya bürokrasisinin hanımları olmuştur. Benzer bir durum Sivas'ta kurulan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin kuruluş ve faaliyetlerinde de söz konusudur. Konya'da Millî Mücadele sırasında kadınların faaliyetleri eğitimli kadınlar tarafından yönetilmiş, diğer kadınlar ise bu faaliyetlere tüm güçleriyle katılmışlardır. Konya Dârülmuallimât mektebi eğitimci kadrosunun bu çalışmalarda büyük katkısı olmuştur.

Konyalı kadınların çalışmaları Türk kadınının İstiklâl Harbi'ne katılımlarını göstermesi bakımından önemli bir örnektir. Çalışmalar milli duyguların canlı tutulmasına, birlik ve beraberliğe katkı sağlamıştır. Bu bilinç kadınların askerler için giyecek imalatında çalışması, askeri mühimmat üretmesi ve yaralı askerlerin tedavisinde gönüllü görev yapması motivasyonunu sağlamıştır. Milletın kadınıyla erkeğıyle tüm varlığıyla birlikte katıldığı bir vatan savunmasının zaferle sonuçlanması mukadderdir. Konyalı kadınlar bu zafere mitingler, beyannameler, cephedeki askerlerin ihtiyaç malzemelerinin üretilmesi ve gönüllü sağlık hizmetlerinin sunumu çalışmalarıyla katkı sağlamışlardır. Konyalı kadınların İstiklâl Harbi boyunca yaptıkları çalışmalar ve gösterdikleri gayret ve sağladıkları katkılar XX. yüzyılın en önemli kadın faaliyetleri arasında yerini almıştır.

Konya'nın Millî Mücadeleye katkıları konusunda bu çalışmalarının kamuoyu gündemine getirilmesi, belgeseller, sinema filmler çekilmesi günümüzde de millî bilincin güçlenmesine katkı sağlayacaktır. 8 Ocak 1920 tarihli çalışmanın tiyatro olarak sergilenmesi gençlerin vatan bilinci kazanmasına katkı sağlayacaktır.

Finans

Finansal destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG)

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: 4 Kaliteli Eğitim

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: 5 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

KAYNAKLAR

Arşiv kaynakları

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA), DH. KMS. 52.5.22/1. (1919); BOA, DH. ŞFR. 101.19.7/1. (1919).
BOA, DH. ŞFR. 630.123/1. (1919); BOA, DH. ŞFR. 630.51/1. (1919); BOA, DH. ŞFR. 643.101/1.
(1919).

Resmi Yayınlar

----- (1991). Atatürk'ün tamim, telgraf ve beyannameleri IV. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
----- (2015). Milli egemenlik belgeleri. (S. Yazıcı, Derleyici). Türkiye Büyük Millet Meclisi
Basımevi.
----- Harp tarihi vesikaları dergisi, vesika: 1115. (1964). (48). Genelkurmay Basımevi.
----- TBMM gizli celse zabıtları, C. 2. (16 Ekim 1337 (1921)).

Sürelî Yayınlar

----- (09 Temmuz 1919). Kara Fatma. *Babalık* (1241).
----- (14 Kanun-ı Sâni 1336). Konya hanımlarının ictimai. *İfham* (65).
----- (7 Nisan 1919). Memleket. (57).
----- (21 Temmuz 1919). Türk kadınları. *Babalık* (1243).
-----, (29 Mart 1923), Hâkimiyeti Milliye.
Es, S. (24 Ocak 1970). Acı bir hatıra. *Yeni Konya*.
Kişmir, C. (21 Ocak 1970). Dünkü Konyalı kadınlar böyleydi. *Yeni Konya*.
Kişmir, C. (27 Ocak 1970). Konya bu günleri yaşadı. *Yeni Konya*.

Telif Eserler ve Makaleler

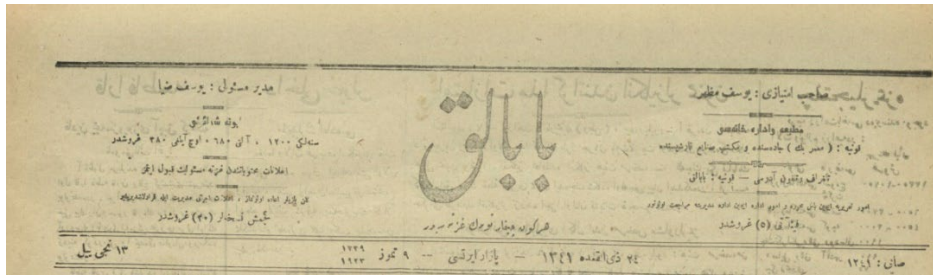
Akandere, O. (1998). Atatürk'ün Konya'yı ziyaretleri ve ilk ziyaretiyle ilgili gözlemler. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, XIV*(40), s. 148-157.
Akandere, O. (2009). İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline tepki olarak Konya merkezinden ve ilçelerden gönderilen protesto telgrafları. *Tarih Dergisi*(47), s. 141-182.
Altay, F. (1970). *10 yıl savaş ve sonrası*. İnsel Yayınları.
Arabacı, C. (1991). *Millî Mücadele dönemi Konya öğretmenleri*. Damla Matbaacılık.
Aralov, S. İ. (2010). *Bir Sovyet diplomatının Türkiye anıları* (Cilt 1). (H. A. Ediz, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Arslan Bilgin, F. (2020). Ziya Gökalp ve batı algısı. *Medeniyet ve Toplum Dergisi, 4*(1), s. 100-112.
Arslan, U. (2021). Vatana ihanet kavramı ve suçu. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4*(1), s. 47-84.
Atalay, A. (1997). *Millî Mücadele'de Konya Kuvâ-yı Milliyecileri* (Cilt 1). Damla Ofset.

- Atatürk, M. K. (1969). *Nutuk* (Cilt 3). Milli Eğitim Basımevi.
- Atatürk, M. K. (1970). *Nutuk* (Cilt 1). Milli Eğitim Basımevi.
- Atatürk, M. K. (1997). *Atatürk'ün söylev ve demeçleri* (Cilt 1-3). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Avanas, A. (1998). *Millî Mücadele'de Konya*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Baykal, B. S. (1984). Millî Mücadele'de Anadolu kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1(1), s. 108-126.
- Göyünç, N. (1987). *Atatürk ve Millî Mücadele* (2 b.). Damla Matbaacılık.
- Güven, C. (2002). Millî Mücadele döneminde Konya mitingleri. *İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi*, 5, s. 251-269.
- Güven, C. (2012). *Millî Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa'nın yabancılarla temas ve görüşmeleri (asker, siyasî ve gazeteciler)*. Eğitim Yayınevi.
- Güven, C. (2019). Millî Mücadele Dönemi'nde Konya kadınlar mitingi (8 Ocak 1920). İçinde S. Ç. Mustafa Uslu (Ed.), *İnsan ve medeniyet araştırmaları* (ss. 468-480). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Güven, C. (2023). Millî Mücadele Döneminde Konya. İçinde M. Göleç, Z. K. Şerefoğlu, & İ. Daniş (Ed.), *Millî Mücadele'nin yerel tarihi 1918-1923* (Cilt 5, s. 269-348). Türkiye Bilimler Akademisi.
- İçli, T. (1992). Atatürk ve Türk kadını. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 9(25), s. 67-72.
- İslam, A. (2021). *Millî Mücadele kadın kahramanlarımız (1919-1922)* [Yüksek lisans tezi, Bingöl Üniversitesi].
- Kaplan, L. (1998). *Cemiyetlerde ve siyasî teşkilatlarda Türk kadını (1908-1960)*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Koç, F. (2021). Türkiye'de kadının yeni imajının oluşturulmasında Atatürk'ün rolü (1920-1938). İçinde E. Ünlen, & T. H. Aytuğ (Ed.), *9. Uluslararası Atatürk Kongresi 1* (ss. 781-829). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. <https://doi.org/10.51824/978-975-17-4794-5.25>
- Küçüköğlü, T. (2019). *Kuva-yı Milliye ve düzenli orduya sunulan sağlık hizmetleri* [Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi].
- Sarıçoban, G. (2017). Millî Mücadele'de Anadolu kadını. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), s. 1331-1346.
- Sarıhan, Z. (1984). *Kurtuluş Savaşı günlüğü 2* (1 b., Cilt 2). Öğretmen Dünyası Yayınları.
- Sarıkoçuncu Değerli, E. (2021). Millî Mücadele'de Türk kadını ve İnönü Müharebeleri'nde çarpışan iki kadın kahraman. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, s. 101-120.
- Tansel, F. A. (1991). *İstiklâl Harbi'nde mücahit kadınlarımız* (2 b.). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Uyanık, N. (2008). İzmir'in işgaline karşı Konya yöresinden gelen tepkiler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), s. 837-868.

Ek-3; Babalık gazetesi Haberi (9 Temmuz 1919, nr. 1241).

Main content area of the newspaper page, divided into columns for news, advertisements, and public notices. Includes sections like 'Qara Fatime', 'Daxili Xəbərlər', and 'Məhsulət Məzəli'.

EXTENDED ABSTRACT

The Armistice Of Mondros, signed as a result of the defeat of the Ottoman Empire in the World War I (1914–1918), is one of the important turning points of Turkish History. Turkish homeland started to be occupied by the Entente States according to the terms of the armistice. Against the occupations, the Turkish nation struggled with all its members to gain its independence, end the occupations and protect its future. In this study, the contributions of women from Konya to this struggle were evaluated. By evaluating the press of the period, memoirs and copyrighted Works, the work of Konya's women during the National Struggle was explained.

Konya has an important geographical location in Central Anatolia at the center of North-south, east-west roads. In the first quarter of the 20th century, it became one of the important cities of the National Struggle due to its railroad transportation and telegraph lines and its proximity to the region occupied by the Greeks. The developments in Konya, which harbors both pro- and anti- National Struggle elements, are also important in terms of determining the fate of the war of independence. In Konya, a delegation consisting mostly of the provincial administrators and the ladies of the city gentry established the Konya Branch of the Anatolian Women's Society for the Defense of the Homeland and started its activities. The most remarkable activity of the Konya Branch of the Society was the event organized by women in Konya on January 8, 1920. This event, which included prayers for martyrs at the mosque, a meeting in front of the mosque, a march and the preparation of a declaration expressing their demands, had important repercussions. The fact that educators and students of the Konya Girls' Teacher Training School took part in these activities of women in Konya shows the role of this educational institution in the defense of the homeland. The meetings, demonstrations and marches contributed to increasing Konya's support for the War of Independence and changing the political atmosphere. The declaration demanding the independence of the Turkish homeland and the independence of the nation against the occupation, prepared by the women working in the Konya Branch of the Anatolian Women's Mudafaa-i Vatan Society, was given to the representatives of the Entente States in Konya, to the military and administrative officials in Konya, and was also shared with the press organizations. The fact that the content of this declaration overlaps with the Congress Declarations, which are the basic texts of the National Struggle, shows that the women of Konya internalized the struggle for independence and the goals designated by Mustafa Kemal Pasha.

Throughout the War of Independence, women from the Konya Branch of the Anatolian Women's Society for the Defense of the Homeland worked voluntarily in the workshops established in Konya to produce clothing and ammunition for the soldiers at the front. These sacrifices contributed to the equipping of the soldier and the need for ammunition. Women from Konya, together with the Hilâl-i Ahmer Society, volunteered their services in hospitals during the treatment processes of veterans who were wounded in the Western Front Battles and brought to hospitals in Konya for treatment, among their important contributions to the National Struggle. The work carried out in Konya during the battles of the War of Independence and the sacrifices of Konya women attracted the attention of foreign government officials and journalists visiting Konya. Newspapers published in Konya and Istanbul reported on these activities carried out by women in Konya. Mustafa Kemal Atatürk, who visited Konya 13 times during and after the National Struggle and stayed in Konya for 33 days, showed in his visits and speeches that he attached importance to the work of Konya women. In his speech in 1923, Mustafa Kemal Atatürk praised the contributions of Konya women to the National Struggle and declared that women would take part in public life as equal members of society in the new Turkish state. The Turkish War of Independence is one of the great wars of the twentieth century against imperialism, which the Turkish nation fought with all members of the nation with national unity and solidarity and achieved victory with the Treaty of Lausanne. In this struggle, the women from Konya contributed to the victory with their self-sacrificing efforts.